

RESOCIALIZACIÓ I LLENGÜES: els efectes lingüístics del pas de la educació primària a secundària en contextos plurilingües (RESOL)

RESUM

El projecte pretén analitzar l'impacte sobre les pràctiques lingüístiques i culturals generat pel pas de l'educació primària a la secundària en una mostra d'informants adolescents de varies zones de l'àmbit lingüístic català.

El projecte es concep de manera longitudinal, amb dues etapes:

- 1 . Anàlisi d'informants en el seu últim any d'ensenyament primari (6è grau);
- 2 . Un any més tard, anàlisi dels informants a la fi de 1r de l'Educació Secundària Obligatoria.

El disseny de la investigació preveu comparar a alumnes que segueixen ensenyament en centres que imparteixen tant educació primària i secundària amb alumnes que canvien de centre al canviar de nivell.

La investigació combinarà tècniques quantitatives (qüestionari sociodemogràfic i sociolingüístic inicial) amb tècniques qualitatives (entrevistes en profunditat a un grup més reduït d'informants; observació participant d'activitats dintre i fora de l'escola).

FINALITAT DEL PROJECTE

Al passar d'educació primària a secundària es produeix un procés de resocialització parcial provocada per (a) la creació de noves comunitats de pràctiques (d'aprenentatge) i (b) la reconfiguració de les xarxes socials, molt especialment en els casos de canvi de centre educatiu. El projecte RESOL aspira a esclarir fins a quin punt aquesta resocialització repercuteix en una modificació significativa de:

- 1) Els usos lingüístics interpersonals (normes d'elecció de llengües, pràctica d'alternança de codis) i en el consum lingüístic (elecció de llengua en consum cultural, mediàtic i d'oci);
- 2) Les varietats utilitzades, especialment en relació als fenòmens de contacte de llengües;
- 3) Les competències idiomàtiques en català i en castellà parlats;
- 4) Les representacions lingüístiques, tant en les identifications lingüístiques com en la confiança en les capacitats expressives en L1 i L2.

L'estudi prendrà en consideració a informants d'entorns socioeconòmics i sociolingüístics diferents de Catalunya, Illes Balears i Franja catalanoparlant d'Aragó.

ANTECEDENTS DEL PROJECTE

Al llarg de les últimes dècades, la llengua catalana ha guanyat posicions com a idioma d'ús institucional en tot el seu domini. Ara bé, a pesar del clar avanç d'aquest idioma en els usos institucionalitzats, s'han intensificat últimament les veus que assenyalen una creixent fragilitat del català entre les generacions més joves, en bona mesura –però no exclusivament– a causa de les noves immigracions. Són freqüents les opinions en aquest sentit en els fòrums de mestres i professors, com va mostrar el Tercer Simposi d'Ensenyament del català a no catalanoparlants (Fargas [coord.] 2003). Per citar sociòlegs com Salvador Giner i Marina Subirats assenyalen la reculada del català com llengua d'identificació en l'Enquesta Metropolitana de Barcelona del 2000 (Subirats 2002). El catedràtic de llengua catalana Joan Solà (2003) indica que entre les noves generacions s'estaria afeyblint l'adhesió a l'idioma, el seu ús espontani, el seu coneixement i fins i tot la seva qualitat. Li acompanya en el diagnòstic el catedràtic de psicologia Ignasi Vila (2005), i coincideixen en el mateix sentit altres veus de prestigiosos acadèmics, com Joan Argenter o Josep Murgades. Alguns especialistes arriben a argumentar que el català hauria entrat ja en la fase crítica de la substitució lingüística del català (Junyent i Unamuno [eds.] 2002)¹. I de manera gairebé general, aquests i altres autors apunten al trànsit entre la infància i la joventut com una etapa especialment perniciosa per a la llengua catalana.

HIPÒTESIS DE PARTIDA

1. La resocialització genera transformacions sociolingüístiques: les transformacions sociolingüístiques seran significativament superiors en els informants que canviïn de centre.
2. En termes generals, la major intersecció social implicarà una reducció dels parlants instal·lats en pràctiques unilingües en favor de les pràctiques lingüístiques bilingües.

¹ «N'hi ha prou a observar el comportament lingüístic dels joves per adonar-se que els 50 anys [per a l'extinció del català] no eren una predicció gens desencaminada, és a dir, que allà on hi ha el trencament és en la franja entre els 20-30 anys segons les zones: i no parlo de competència, parlo de comportament lingüístic.» Junyent 2002: 157.

3. A causa de la seva major presència institucional i cultural, es donarà un increment comparativament superior de la presència del castellà.
4. En les zones amb menor presència social del català, el canvi de centre implicarà una reculada significativa en la presència d'aquesta llengua.

OBJECTIUS, ESTRATÈGIA METODOLÒGICA I RECURSOS

1. Analitzar l'efecte lingüístic de la resocialització provocada pel pas d'ensenyament primari a secundària en termes de competència oral, representacions i confiança lingüística, usos lingüístics i varietats usades, comparant la situació abans i després del canvi de nivell d'ensenyament i de centre.
2. Comparar la precisió de les eines de mesurament d'ús declarat i observat, i de competència declarada i mesura experimentalment.
3. Posar en pràctica de manera combinada tècniques i models teòrics rellevants explorats en sociolingüística, sociologia, psicosociolingüística i lingüística aplicada a favor del patrimoni lingüístic comú.

METODOLOGIA I PLA DE TREBALL

El projecte presenta una sèrie de característiques metodològiques rellevants:

- *Un estudi longitudinal:* se centra en l'estudi dels canvis esdevinguts com a conseqüència d'un procés de resocialització. Per a analitzar aquests canvis, el projecte està dissenyat de manera longitudinal, amb dues onades de treball de camp separades per un any:
 - a) Una primera onada centrada en informants en el seu últim any d'ensenyament primari (6è grau);
 - b) Una segona onada, un any més tard, en la qual s'analitzarà als mateixos informants una vegada es trobin a la fi de 1r d'Educació Secundària Obligatoria.
- *Un estudi que combina metodologies quantitatives i qualitatives:* el disseny del projecte diferencia entre proves aplicades a una àmplia mostra d'informants (informants genèrics) i proves aplicades a un petit grup d'informants seleccionats (informants clau). Les dades quantitatives han de permetre emmarcar i analitzar adequadament les dades micro.
 - a) El projecte recollirà dades sociodemogràfiques i sociolingüístiques corresponents a la totalitat de la població escolaritzada dels nivells estudiats en cadascuna dels municipis seleccionats.
 - b) D'altra banda, el projecte contempla el seguiment mitjançant metodologies qualitatives d'un petit grup d'informants clau seleccionats a partir de les dades quantitatives prèvies. Només seran aquests informants els quals participaran en els grups de discussió i els quals seran sotmesos a proves de competència lingüística.
- *Un projecte amb voluntat de triangulació entre distints mètodes de recollida i anàlisi de dades:* al llarg del procés es contrastaran les dades observades i les experimentals (tests) amb les declarades, per a generar una avaluació crítica de les potencialitats de cadascuna de les eines i les tècniques utilitzades.

La síntesi de l'investigació es presenta amb aquestes fases:

-
- (1) Preparació de l'investigació
 - (2) Primera onada del treball de camp: centres de primària
 - (a) Fase quantitativa o demoscòpica
 - (b) Fase d'observació etnogràfica dels informants clau
 - (c) Fase qualitativa: grups de discussió dels informants clau
 - (3) Segona onada del treball de camp: centres de secundària
 - (a) Fase quantitativa o demoscòpica
 - (b) Fase d'observació etnogràfica dels informants clau
 - (c) Fase qualitativa: grups de discussió dels informants clau
 - (4) Anàlisi de dades
-